

Stracensko - Ladovsky Spravodaj

Noviny Obecného úradu
obce Stratená

Úsmev na perách, slnko v očiach a láska v srdci...

Neviem či aj vy máte taký pocit, že súčasná doba je akási uponáhľaná. Skoro každý s kým sa stretnem niečo nestíha, argumentuje množstvom práce, povinností. Vzájomné rozhovory sú strohé, krátke, formálne. Dokonca sa ich snažíme nahradiť modernými informačnými prostriedkami - telefónom, emailom, sms-kou.

Nič však nemôže nahradiť človeka a bezprostredné stretnutie s ním. Nič nenahradí úprimný osobný rozhovor, pochopenie "tu a teraz" - práve keď to najviac potrebujeme. Úspech nášho života závisí od umenia komunikovať s ostatnými ľuďmi. Nedá sa nekomunikovať. Komunikácia je však viac ako len povedané slová. Patrí sem tak všímavosť jedného k druhému, ako aj

milý hlas, úsmev, podanie ruky, vyjadrenie úcty, lásky, vďaky a spolupatričnosti.

Príchodom jari prebúdza sa príroda, kvitnú jablone, konvalinky, orgován, gaštany... Vdychujeme očarujúcu vôňu, vychutnajme zeleň trávy a v duchu poďakujme za život, za to, že nám je dopriate toto vidieť, vnímať, prežívať. Občas stojí za to nechať sa takto uniesť, pričom sa človek aspoň na chvíľu odreaguje, pretože realita života je úplne iná - opačná. Život nie je len omamná vôňa, pestrá paleta kvetov a štebot vtákov. Život človeka je ohraničený termínmi, časom, skutkami, činmi, príležitosťami a snád aj osudom. Preto sa rozlišujeme, nie sme rovnakí, nemáme rovnaké šance a ani to povestné šťastie.

V súčasnosti sa prispôbujeme rýchlemu tempu, internetu, impulzom doby. Tolerancia, úcta a láska sú v mnohých prípadoch na druhej priečke hodnôt. Prečo je to tak??? Prečo sa ľudia menia s dobou a nie doba s ľuďmi??? Veď veľkosť človeka nespočíva v sláve jeho práce, ale vo výsledkoch jeho práce. Šťastie človeka nespočíva v jeho spokojnosti, ale v tom koľko ľudí urobil šťastných. Múdrosť nie je v tom, koľko vie človek sám, ale v tom, ako to vie odovzdať iným.

A kedy je človek naozaj šťastný? Keď kráča svetom ako májový dážď. Keď kráča životom a koná dobro akoby mimochodom. Keď pomáha prebúdať človeka v ľuďoch. Snažme sa žiť naplno, mať život radi, učiť sa z neho a niečo hodnotné po sebe zanechať. Zároveň sa neustále vzdelávajme, zdokonaľujme a naprávajme vykonané chyby.

Prajem vám, všetkým obyvateľom našej obce, chatárom, návštevníkom i turistom do týchto krásnych letných mesiacov, za náruč priateľstva, lásky, harmónie, kusisko odvahy, priehrštie zdravia, štipôčku humoru, za pohár múdrosti, ale aj večnú mladosť a tvorivého ducha. A šťastia toľko, koľko len vládzete uniesť. Ale ja nie som čarodejníčka, nemám ani zázračný prútik, ani všemocný prsteň. O to všetko sa musíte snažiť VY. Otvorte svoje srdcia a nezabúdajte na úsmev, veď je soľou nášho života. S ním na perách a láskou v srdci sa žije na tomto svete naozaj ľahšie...

starostka obce E. Oravcová

Vo Vonjarkoch...

*Teplé dničky, plné blaha skytalo nám leto.
V nich brat Michal, rozprával nám, to čo v knihách nieto.*

*Poznal mnoho krásnych príhod z našich dávnych vekov,
ktoré utiecť nestačili žitá bystrou riekou.*

*Povedal nám, že tu v horách, trpaslíci boli,
s baníkmi si zavše v baniach zahráli po vóli.*

*V priateľstve si nažívali, vystrájali žarty,
avšak v práci nebolo znať v kraji lepšej party.*

*Baníci im zavše vďačne dali stravu, šaty,
aby sýtosť mali stále, aj šat bez záplaty.*

*A hutmani mestských baní, ako povest' vraví,
groše na tú stravu, šaty brali z banskej správy.*

*Trpaslíci vzácne dary ihneď rozobrali
a do rána bielučkého radosti čas mali.*

*Tam, kde biedna baňa bola, čo pod kríčkom diera,
trpaslíček všade pilne každý deň nazbieral.*

*Vzácnej rudy za košiarik. To pomohlo zdarne
vynahradiť baníkovi v práci snahy márne.*

*Keď to zhlíadli zajko, srnka, vždy sa pousmiali.
Odkiaľ sú tí trpaslíci, kdeže sa tu vzali?*

*Čože tu chcú? V chladnej zemi drahokamy ťažiť,
striebrom zlatom tu nájdenným pokochať sa, blažiť!*

*Ej, veru tak predtým bolo. Naše staré hory
Trpaslíkov ukrývali v svoje tajné dvory.*

*A dnes iba rozprávky sú o tom, kde tu žili,
a ako si domov v baniach vážili a ctíli.*

*Pozrite sa vraví Michal, vo Vonjarskej dolke,
zmizol prameň, čo pocestným slúžil v tamtej hôrke.*

*Stratil sa on v starej bani, čo mužíci znali,
kam sa občas ku baníkom na robotu brali.*

*Ale ďalej stá zázrakom, vidíme ho znova.
Čistučký a bystrý, bujný vyteká spod krovia.*

*Tak aj naši hôrny chlapci zmizli z tohto sveta.
Dávno, dávno v tomto kraji uvádlo ich kvietka.*

*Zvädlo ono s robotníkmi v Amerike búrnej,
ktorí hnaní biedou biednou, hladom, šli v nálade chmúrnej.*

*Hľadať si chlieb v cudzie kraje, kolkí takí boli!
Nechali tu všetko milé, proti svojej vóli.*

*Po rokoch však vyvrel znova práce prameň smelý.
Trpaslíci od údivu v horách skameneli.*

*Hučí, zvučí ako riava dole tou dolinou,
pieseň práce zneje krajom, živou melódiou.*

*Chmúrne veki pominuli, slnko svieta zasa.
Radost' u nás, u nás šťastie a domova krása...*

Blahoželáme...

Gratulujeme všetkým našim oslávencom...

p. Mária Šipulová 14.7.2010 55 rokov

p. Ján Lipták 1.9.2010 75 rokov

p. Ján Lipták 7.12.2010 55 rokov

Len to najkrajšie, čo život môže dať, chceme Vám všetkým, milí oslávenci a milí jubilanti, k Vášmu sviatku zaželať.

Nech slza bolesti Vám tvár nikdy nezmača, žiaľ a smútok, nech sa Vám chrbtom otáča.

Nech len zdravie, šťastie, láska a dobrota sú náplňou Vášho života!!!

Z kroniky obce, ktorú založil notár p. Ferdinand Simonffy v r. 1932.

(text je pôvodný aj s pôvodnou gramatikou)

O vzniku obce....

O vzniku obce, bohužiaľ zachovali sa iba nepatrné zlomky, ktoré nie sú hodné ani spomenutia. Isté je, že ide o malú osadu banícku, ktorá bola usadená pri takzvanej "železiarskej maši". Praobyvatelia obce sú občania, ktorí sa prisťahovali z iných krajov, ako Lipták z Liptova, Oravec z Oravy, Novotný bol asi novým obyvateľom. Ostatní sú Rešovský, Soják, Kuchár. Týchto je najviac v obci, preto sa dá súdiť, že títo musia byť najstaršími obyvateľmi obce a postupom dlhého času títo mali možnosť najviac sa rozšíriť a rozvetviť. V dobe novej, siahajúcej do pamäti jedného ľudského veku, domy boli roztrúsené od takzvanej brány až k rozcestiu do Dobšinej a Dedinkám, bývalým to obciam Imrichovciam a Štefanovciam. Cez obec pretekala rieka Hniliec, ktorá sa dostala do obce početnými okľukami zo Ztratenskej úžiny. Táto rieka tiekla do roku 1933 v koryte, ktoré bolo v spomenutom roku zasypané, a preložené asi o 10 m napravo v smere toku rieky. Premiestnenie koryta sa previedlo asi v 100-150 metrovej dĺžke preto, aby cesta bola na ľavej strane rieky po celej dĺžke toku cez obec, a aby sa predišlo všelijakým komplikáciám pri stavbe železničnej trati Červená Skala - Margecany. Cez obec viedla cesta raz na ľavej, raz na pravej strane Hnilca, smerom do Dobšinej na druhý koniec obce (proti prúdu Hnilca) od Baffika pod lesom "Jarabka" k terajšiemu železobetónovému mostu na rieke Hniliec pred Ladovou Jaskyňou. Roku 1840 však bola vtedajším zemepánom Coburgom prestrieľaná brána cez skalnaté bralo pred vchodom do úžina Hnilca, a odtiaľ vedená nová cesta k Ladovej Jaskyni a Popradu, čentnými ostrými zatáčkami v úzkej úžine miestami na desať metrov širokými ako v nejakom labyrinte cez druhú bránu, tak zvanú "Klapkastú bránu", tiež skalnatú a do výšky vystrieľanú časť úžiny. Stará cesta potom takto zanikla. Bezpochyby vznik terajšej obce možno pripočítať vzniku železiarskej maše, ktorá bola postavená na základe údajov, získaných v bežnom úrade v Jelšave, okolo roku 1723. Postavené boli dve vysoké pece na roztápanie železnej rudy, ktorú dovážali a odvážali furmani do Dobšinej. Obyvateľstvo sa živilo výlučne prácou v spomenutej železiarskej huti. Jedni rúbali drevo, druhí ho pálili v tak zvaných "mlách" na drevené uhlie, ktorým boli poháňené stroje a vytápaná ruda zo suroviny. V roku 1916 pripojili a pribudovali ešte jednu vysokú pec, ktorá však zanikla už roku 1920. V ostatných dvoch peciach prestali pracovať dňa 22. februára 1926. Tento deň je najsmutnejší pre celú obec, ba celé okolie. Vyhasol oheň v huti, vyhasla posledná nádej práce. V železiarni pracovalo do 100 robotníkov, mimo železárne ako drevorubači, uhliari, povozníci, bolo zamestnaných na šestoštyridcať, spolu sedemstoštyridcať robotníkov. Postupne poto demontovali stroje. Niektoré odviezli do Trnavy do Coburgovej železiarne, iné predali do starého železiva. Posledné zbytky železiarne odviezli do konca r. 1928. Odvtedy iba holé múry a bývalé stavby svedčia o dávnej slávnej minulosti týchto železární.

Stratenská brána pred druhou svetovou vojnou

<http://www.dobsincan.estranky.sk/archiv/fifile/36.jpg>

Človek pamätaj!!!

Nemožno zatvárať oči pred tolkou lahostajnosťou, aroganciou a devastáciou toho, čo tak oddane a tvojou vinou čoraz ťažšie slúži tebe a tvojim potomkom, k prírode a matke Zemi.

Človek pamätaj, život krátky je, aj bytie na tejto Zemi, pre všetko živé čas, ktorý ti ostáva razom zmení. Nie si pánom, len sluhom na Zemi a ako jej slúžiš, tak ta ona odmení.

Ak krutosť prevládne tvoja k dielu vzácnemu, si razom bližšie ku koncu tvojmu.

Dávno, už dávno je tomu, čo človek v súlade s prírodou žil - čas odvíal úctu k našej Zemi. Zabudol na jej dobrotu, ktorú dáva veky, podmienky tebe i každému životu.

Záleží len na tebe, či krutosť v láske zmeníš k tej dobrej materi. Osud v твоich rukách je, ako teba a твоich vnukov odmení.

Človek vždy pamätaj, život krátky je na tejto Zemi, snaž sa a chráň, nech život vinou tvojou v peklo sa ti nezmení!!!

Rok sa zišiel s rokom a my všetci odhodlanci a milovníci čistej a kultúrnej prírody,

zišli sme sa, aby sme odčínili to, čo pokazil človek. Človek sa stará o svoje vlastné veci, ktoré sú preňho cenné, ale o prírodu sa nestará. O tom všetkom svedčí množstvo plastových fliaš, papierov a plechoviek, ktoré sa nazbierali nadšencami pri brigáde na Stratenskej píle, na Starej ceste a pri odpočívadle vedľa tunela.

Určite veľké množstvo odpadkov zanechali turisti, ale zamyslime sa znovu, odkiaľ je to množstvo neporiadku na Stratenskej píle??? Odkiaľ priplávalo??? Apelujem týmto na vaše city, na vaše svedomie, na vašu úctu k svojmu okoliu!!! A ak už sme to vytvorili, prečo nepriložíme svoje ruky k dielu a nepripojíme sa k tomu hlúčkovi nadšencov, ktorí odstraňujú aj to, čo oni nevytvorili a robia to s láskou a nadšením pre nás všetkých.

Človek je dielom prírody, existuje v prírode, nemôže sa od nej izolovať. Iba príroda vie čo chce. Nikdy nežartuje a nikdy nerobí chyby. Tie robí iba človek.

Moje srdečné a pokorné **Ď A K U J E M**, patrí tým, ktorí v tú májovú nedeľu prišli a pomohli. Boli to väčšinou ľudia nie s trvalým pobytom v našej obci a predsa im to nedalo, aby nepriložili ruku k dielu, aby nezveladili prostredie v ktorom trávia svoj voľný čas.

Ď A K U J E M všetkým sponzorom za autá a prívesy (p. Opremečák, p. Gomory), vrecia (firma Brantner) a dobrý guláš s pivkom (p. Novotný-Geravy). Ďakujem za pomoc a pracovitost' všetkým chatárom, ale hlavne tej malej hŕstke našich občanov, ktorý nestrácajú optimizmus, nestrácajú vieru a pokoru a pomôžu. Patrí Vám moja vďaka a úcta.

A P E L U J E M na vás ostatných, obyvatelia obce, majitelia Penzionov a chat. Nestojte mlčky, nečakajte že tak ako každý rok, aj teraz to urobí niekto za Vás. Prídte a pomôžte! Veď tu žijeme všetci spoločne a v živote stonásobne platí: "Len čo rozdáš a ponúkneš, len to sa ti vráti!!!"

Ešte raz : **Ď A K U J E M !!!**

Starostka obce

Práve začíname s chodníkom...!

Pampuškova párty...

Mami, mám ťa veľmi rada

A chcem ti v tento deň povedať slovo Ďakujem.

Ďakujem za cestu k životu, po ktorej si ma učila kráčať.

Ďakujem za pohladenie tvojou rukou,

Ďakujem za prebdené noci v ktorých si spolu so mnou prežívala bolesť.

Ďakujem ti za všetko, za to čo bolo, i za to čo príde.

Takýmto krásnym umeleckým slovom začalo sa naše pampuškovo posedenie, ktorým sme si pripomenuli sviatok všetkých mám. Zas sa nás

zmožnil pocit, pri ktorom sa otvárajú srdcia, zrýchľuje sa tep. Znovu sa môžeme preniesť k nehynej kráske, k láske storakých podôb a očarujúce mu úsmevu. Máj. V máji sa sadí strom lásky, v máji sa oslavuje Deň matiek, v máji je najviac rozkvitnutých voňavých kvetov.

A my sme sa znovu stretli. Všetky mamy, mamičky, babky, skrátka ženy. Všetky pekne upravené, dobre naladené. Spríjemnili sme si navzájom nedeľné popoludnie, ulahodili fajnými pampuškami. Flautové vystúpenie Martinky Pankuchovej, dojalo každého a dokonca sme si s ňou aj zaspievali. Veď Tancuj, tancuj... vyprovokovalo k spevu všetky z nás.

Uložme si tento zážitok do skrinky spomienok, otvorme svoje srdcia láske, aby mohla do nich vstúpiť. Nielen v máji, ale hocikedy, teraz, dnes, zajtra...

E.O.

Fejtón: Keď prší, do lesa sa nechce ani turistom

Občasný prameň? Nič pre mužov!

V jednu sobotu, na prelomu lanského augusta a septembra (29.8.2009), pricestovala motorovým vlakom zo smeru od Margecian do obce Stratená v Slovenskom raji na veľké podujatie posviacky obecného erbu aj početná skupina mužov rôzneho veku, no podľa odedze, jednej krvnej skupiny - turistickej.

Keď si uprostred dediny obhliadli miesto, kde a kedy sa bude posviacka konať, bolo vidieť, že dosť dlhý čas do jej začiatku vibramkári chcú využiť na túru do okolia.

Keď jeden z nich, zrejme vedúci skupiny, roztvoril turistickú mapu a po chvíli hľadania vhodného miesta navrhol Občasný prameň pod Havraniou skalou, zo skupiny sa s nevlou ozvalo: „Občasný prameň? Ha! To navrhuješ nám, Slovači a teraz, keď sa zhora spúšťa hustý lejak? Já mám lepší návrh. Hľa, pár krokov odtiaľ vidím budovu s nápisom Pohostinstvo. Navrhujem presun do šenku. K stálemu prameňu...“

Nepomohli argumenty, že Občasný prameň je vzácna prírodná rarita, ktorú obdi-

voval aj známy geológ Dionýz Štúr a má tam pamätnú tabuľu. Väčšina sa vydala hľadať inú tabuľu - tú s otváracími hodinami stratskej krčmy.

**Laidslav Malák,
novinár a turista
z Opátky pri Košiciach**

Dovetok autora:

Na smútok občanov Stratenej, tamojších chatárov i turistov sa v ten veľký deň posviacky erbu voda z mračien celý deň skutočne doslova liala. Hoci viac dní predtým ani potom v širokom okolí nepršalo, ba počasie bolo slnečné a teplé.

Ani po takmer roku mi boží námestník pre počasie sv. Peter nechcel vyjaviť, prečo tú potopu na stratenčanov vtedy dopustil. Napriek tomu, že mám s ním mnohoročné kamarátske vzťahy a pri mobilnom telefo-

vaní ho oslovujem familiárne - Peťo. Viac razy totiž vyslyšal moju prosbu a s dažďom deň, dva počkal. Len nedávno, v deň Medarda, sa môj nebeský kamarát zahanbujúco priznal: „Vieš, rozčítali ma slzy radosti i dojatia stratenčanov z veľkých okamihov posviacky erbu. A tak som začal slziť aj ja. A už so to nevedel zastaviť...“

Je červen 1945. Na Přerovsku umírá 265 karpatských Němců

Je červen 1945, přesně 41 dnů po druhé světové válce a na kopci zvaném Švédské šance mezi Újezdcem a Horní Moštěnicí střelili českoslovenští vojáci vedení poručíkem Karolem Pazúrem od žen, dětí i mužů. Tragédie, od níž si 18. a 19. června připomeneme pětadesát let, nakonec předčila řádění fašistů v Javoříčku či v Lidicích a Ležákách.

Českoslovenští vojáci přivádějí k vykopané jámě na kopci nazvaném Švédské šance mezi Újezdcem a Horní Moštěnicí 265 karpatských Němců. Ženy, starce a děti. Nejmladším bylo šest a osm měsíců.

Ještě před pár hodinami se všichni vraceli domů na Slovensko. Jejich cesta i životy nakonec končí u Přerova. Vojáci je nutí svléknout si šaty a jen ve spodním prádle je bestiálně vraždí.

Poručík Karol Pazúr se sadisticky vyžívá v tom, že odděluje děti od rodičů a dává je do různých skupin, aby maximálně trpěly, když jim vraždí mámu. Pak je otáčí k hromadnému hrobu a nechává čekat, dokud na ně přijde řada.

Jeden ze svědků později vypovídá, že slyšel šestileté dítě prosit slovensky o zastřelení, že už chce jít za maminkou. V jednom případě Pazúr nechal zastřelit ženu, která měla v náručí dvě děti. Když mrtvá padla s oběma ještě živými dětmi do napůl plného hrobu, chvíli poslouchal jejich pláč, než je obě zastřelil.

Plánek místa Zakreslení katastru obce Horní Moštěnice na Přerovsku, kde se vraždění událo. Náčrtek pochází z června roku 1947. Foto: archiv F. Hýbla

Žádný z vrahů, s výjimkou Pazúra, který však dostal neodpovídající trest, nebyl za masakr na Švédských šancích nikdy soudně potrestán. Komunistům se později dařilo událost utulát, takže se o ní dodnes příliš neví. Do povědomí se začala vracet až po sametové revoluci.

Velký podíl na tom má bývalý ředitel Muzea Komenského v Přerově František Hýbla, který věnoval soustředování materiálů a svědectví o masakru velkou část svého

Místo tragédie 2 roky poté Pohled přes hrob u Švédských šancí na Přerov, fotografie pochází z roku 1947.

Foto autor, Foto: repro archiv F. Hýbla

polistopadového života. 18. a 19. června si připomeneme pětadesát let od této smutné události.

A jak k tragédii vůbec došlo? Co vedlo československé vojáky 17. pěšího pluku z Petržalky šest týdnů po skončení druhé světové války k tak sadistické akci, která nemá obdoby v dějinách našeho novodobého státu? Podle historika Františka Hýbla za to může nešťastná náhoda.

„Na přerovské nádraží dorazil 18. června 1945 transport karpatských Němců z Dobšíné, Kežmarku, Janovy Lehoty, kteří byli ze Slovenska počátkem roku 1945 násilně evakuováni před příchodem Sovětské armády většinou do Šluknova a Rumburku v Čechách. Tento vlak se tam náhodou setkal s transportem slovenských vojáků vracejících se z pražské vojenské přehlídky československého zahraničního vojska,“ říká historik.

Mezi vojáky byli i někteří rodilí Dobšínané. Ti poznali své krajany a tvrdili, že mezi nimi bylo údajně několik mužů, kteří měli za Slovenského státu být členy německé strany a v průběhu Slovenského národního povstání spolupracovali s Němci proti partyzánům. Vojáky nepochybně dráždila také německá šedá uniforma asi šesti mužů, kteří však měli československou trikoloru a na rukávě pásku s nápisem Policia.

Podle historiků však mnohá fakta dokládají, že už od začátku nešlo o vinu, ale o úmysl poručíka Karola Pazúra pozabýjet nějaké německé zrádce, aby si vylepšil vlastní, nepřilíhající dobrou pověst. „To dokládá i fakt, že pár hodin před tím, než se Pazúr začal zabývat karpatskými Němci, žádal na Okresním národním výboru v Přerově o vydání nějakých zatčených německých zrádců k potrestání,“ popisuje historik. Teprve když je nedostal, zaměřil se na transport karpatských Němců.

„Pazúr nechal tyto lidi vyvolat z vozů a začal je vyslýchat. Později sebevědomě tvrdil, že všechny sto procentně identifikoval jako Němce a přísluhovače nacismu, nicméně vyšetřování ukázalo, že mnozí vyslýchaní u sebe měli doklady o bezúhonnosti a slovenské národnosti, někteří dokonce pak i dobrozdání o tom, že podporovali Slovenské národní povstání. Soudy prokázaly, že tyto doklady Pazúrovi předložili, a že tedy jeho tvrzení předstírající nevědomost či pochybnost neodpovídá realitě,“

podotýká historik.

Po „vysleších“ rozkázal Pazúr společně s četařem Fridrichem Schmitzerem (později si změnil jméno na Bedřich Smetana) většinu lidí, aby z transportu vystoupili a eskortoval je do nedaleké Horní Moštěnice. Odtud se vrátili ke křížovatce u Lověšic, kde od kamenného kříže postupovali po skupinách

Pieta z 90. let... a nyní Místo na hřbitově v Přerově, kde byly uloženy po exhumaci pozůstatky 71 mužů. Foto: P. Janeček, MF DNES a archiv F. Hýbla

k lesíku na Švédských šancích. Právě tam je v noci vojáci všechny postříleli, včetně několika kojenců. Vraždy malých dětí později Pazúr u soudu odůvodňoval větou: „Čo som mal s nimi robiť, keď sme im postrieliť rodičov?“

Místní obyvatelé z nedaleké obce Lověšice museli ještě před zahájením masakru vykopat hromadný hrob. Pazúr tamnímu předsedovi místního národního výboru (MNV) Antonínu Miklošovi tvrdil, že dostal příkaz k popravě několika příslušníků SS. Předsedovi ani obyvatelům se to nezdálo a dlouho to odmítali. Dostatek mužů Pazúr sehnal teprve poté, co pohrozil, že ty neochotné ke spolupráci nechá postřílet. Vražedný tříhodinový akt prováděli za měsíční noci slovenští vojáci a jeden místní občan - František Vaculík, který v té době sloužil vojenskou službu v přerovské posádce. Sám zastřelil zhruba čtyři osoby. Všechny oběti se musely podle pamětníků svléci do spodního prádla, odevzdat peníze, šperky, vkladní knížky a pochopitelně osobní doklady. Zvlášť aktivní byl kromě Pazúra četař Fridrich Schmitzer.

Přímý svědek této události Alois Svojanovský po dvou letech v roce 1947 barvitě vylíčil následující scénu z této noci: "Sám jsem byl přítomen při popravě první skupiny a viděl jsem, jak poručík nařídil, aby se svlékli, a na cestě ve vzdálenosti asi dvou metrů od hrobu museli naházet na hromadu své svršky. Bylo tam třináct vojáků se samopaly. Poručík pak nařídil, aby se postavili do řady již ve spodním prádle, za ně se postavili vojáci, za každého z nich jeden, a najednou všichni vojáci ze vzdálenosti asi jednoho metru ze zadu střelili každého, který stál před nimi, do týla. Tito byli ihned mrtví," uvedl Svojanovský. Další lověšický občan Arnošt Kubík zase popisoval, že ženy vesměs plakaly. "Jedna měla dokonce dvě děti v náručí a u hrobu prosila, nevím, zda česky nebo slovensky, aby nejdříve zastřelili její děti a potom ji. Voják, který se za ni stavěl, jí okřikl slovy: Mlč!, načež ji střelil do týla. Žena i s dětmi spadla do hrobu. Vzápětí na to šel podle hrobu poručík Pazúr a posvítíl si, kdo jest ještě živ nebo se aspoň hýbe, a nyní střelil i ty dvě děti, které byly dosud živé a plakaly."

Masakr skončil podle pamětníků o půl páté ráno. Hromadný hrob o rozměrech 17x2x2 metry pak lověšičtí muži zasypali třiceticentimetrovou tenkou vrstvou hlíny. Podle závěrečné zprávy Okresní kriminální úřadovny v Přerově z 10. července 1947 zastřelili českoslovenští vojáci ze vzdálenosti asi jednoho metru ze zadu ranami do týla 250 osob, z nichž mohlo být mužů asi 30, dětí do 10 let zhruba patnáct až dvacet, dětí od 10 do 14 let také asi 15 až 20 a zbytek byly ženy. Po exhumaci v téže roce se číslo obětí zvedlo na 265 zabitých.

Když vojáci krvavou zakázku dokončili, rozdělili si cennosti svých obětí. "Pochopitelně se nepodařilo zabít všechny karpatské Němce, někteří byli pohřbeni zaživa. Vrstva hlíny byla tenká, takže svědci potvrzují, že se

hrob ještě dva či tři dny hýbal," dodává František Hýbl.

Už pár hodin po masakru, ráno 19. června, se o událost začali zajímat místní funkcionáři, četníci, a dokonce i sovětský velitel Přerova. Když však Pazúra požádal, aby se legitimoval, ukázal mu poručík podle svědectví jakýsi průkaz a Rus beze slova odešel. Vojáci pak v klidu odjeli vlakem. Zadržen nebyl Pazúr kupodivu ani později, a to navzdory tomu, že na něj byl vydán zatykač. Historici dnes spekulují o možnosti, že celou akci řídil vysoký armádní důstojník a pozdější komunistický pohlavár Viliam Šalgovič a Pazúr byl agentem NKVD (*Lidový komisariát vnitřních záležitostí - pozn. red.*). Zákony agilního poručíka dostihly až o dva roky později, když byla ustavena parlamentní vyšetřovací komise, která měla vyšetřit poválečné excesy vůči Němcům a Maďarům.

"Událost ze Švédských šancí se tak znovu dostala na světlo a Vrchní vojenský soud v Bratislavě Pazúra odsoudil na sedm a půl roku. Karol Pazúr i vojenský prokurátor Anton Rašla se odvolali proti rozsudku. Nejvyšší vojenský soud v Praze nakonec v roce 1949 zvýšil Pazúrovi trest na dvacet roků," popisuje Hýbl. Ve vězení se však masový vrah moc neohřál. Brzy po nástupu totiž někdejší aktivní člen Hlinkovy gardy, který se sám dobrovolně přihlásil na práci do Německa, podepsal spolupráci s STB a stal se jejím konfidentem. Klement Gottwaldmu pak na přímluvu náměstka obrany Bedřicha Reicina obratem snížil trest na polovinu a v roce 1952 jej amnestoval úplně. I díky tomu se Karol Pazúr stal v šedesátých letech zasluhujícím funkcionářem Svazu protifašistických bojovníků v Banskobystrickém kraji. Zemřel na cirhózu jater 25. dubna 1976. Pohřben je na evangelickém hřbitově v Banské Bystrici.

Ani Fridrich Schmitzer, později přejmenovaný na Bedřicha Smetanu, nebyl za masovou vraždu na Švédských šancích nikdy souzen. Ze Slovenska se mu podařilo uprchnout, patrně do Izraele, kde jeho stopa končí.

Tady se to stalo Historik František Hýbl ukazuje místo tragédie u Švédských šancí.

Foto: Petr Janeček, MF DNES

Obdobný osud měli i další vražedci. Státní zastupitelství v Olomouci sice vyšetřovalo Františka Vaculíka coby jediného místního obyvatele, který se vraždění účastnil, a kupodivu i předsedu MNV Lověšice, který pod hrozbou zastřelením dodal kopáče, nicméně soud případ v roce 1949 definitivně odložil.

Roman Helcl

Zdroj: Mladá fronta DNES

Datum vydání: 17.6.2010

Mějme odvahu přiznat zvěrstva, která se tu stala, říká historik

Bádal v archivech, pátral po důkazech. Odpověď na otázku, co se vlastně stalo u Švédských šancí na Přerovsku, historik František Hýbl hledá přes patnáct let. Nyní odpovídá v rozhovoru pro MF DNES.

Každý národ má svá tabu. Věci, o nichž se zkrátka nemluví, protože je to buď neslušné, anebo je příliš bolestné odhalit nepřijemnou pravdu. Mezi tabu u nás nejvíc zapovězené patří chování Čechů po válce ke všemu německému. Jeden z těch, který si "dovolil" poukázat na fakt, že český národ se v těsně poválečné historii choval leckdy hůř než v době války muži v černém s výšivkami SS na rukávech, je i historik a bývalý ředitel Muzea Komenského v Přerově František Hýbl.

V roce 1995 jste vydal o tragédii na Švédských šancích publikaci a o pět let později podle ní točila televize dokument. O události jste bádal i dál. Podařilo se vám zjistit ještě něco nového?

Za těch patnáct let jsem získal pochopitelně nové informace nejen o samotných aktérech tohoto bestialního činu. V archivu Ministerstva vnitra ČR a jinde jsem našel

zajímavá fakta o exhumaci obětí v roce 1947, o pietním uložení popela žen a dětí na olomouckém hřbitově, o soudních kauzách s Karolem Pazúrem a o jeho smrti. Setkal jsem se také s Pavolem Molnárem z Rožňavy, který se s maminkou jako jediný zachránil z tohoto transportu karpatských Němců.

Jak se cítí historik, který odkrývá taková tabu?

Přiznávám, moc se mi do toho původně nechtělo. Když jsem dokumenty v devadesátých letech shromáždil, musel jsem od nich asi čtyřikrát odejít, dát je na čas stranou, protože jsem byl vždycky tak rozrušený, že jsem se jimi nemohl probírat. Takové události se totiž nedají normálně zpracovat. V nejhorších chvílích jsem si vzpomněl na citát J. J. Rousseaua: "Vidíme-li nespravedlnost a mlčíme-li k ní, pášeme ji sami!"

Mnoha historikům před vámi se do toho také nechtělo...

K událostem z 18. a 19. června 1945 jsem se dostal náhodou. Nejprve mi o nich řekla tchýně, která pocházela z Lověšic. Když jsme pak před dvaceti lety dělali výstavu pro Muzeum Komenského v Přerově, která se jmenovala Bílá místa historie, chtěl jsem po našich archivářích, aby mi k tragédii něco našli. Oni se ale zdráhali. Asi si netroufali dokumenty vystavit a zřejmě se i styděli za tuto část české historie. Tak jsem si pak dovolil napsat o Švédských šancích sám. K vlastním archivním materiálům jsem se dostal díky Vojtěchu Cekotovi, řediteli Okresního archivu v Přerově. Téma to bylo velmi ožehavé, to byl také jeden z důvodů, proč se historikové neangažovali ani v námětu vysídlování Němců.

Kde jste informace nejvíce čerpal?

Vycházel jsem hlavně z více než sedmdesáti výslechů zúčastněných a svědků tragédie. Rozhodně jsem se nechtěl přes Švédské šance nijak proslavit, chtěl jsem jen ukázat, že v každém národě jsou dobří a špatní lidé. Bohužel i mezi námi jsou takoví, kteří se chovají jako „bestie“. A já nevidím důvod, proč bych neměl upozornit na zvěrstva a na to, že i my máme mezi sebou stvůry. Nejen Němci.

Mluvil jste i s pamětníky? Ptám se proto, že zvláště na Přerovsku musí být toto téma citlivé. Do tragických událostí, o kterých se léta mlčelo, byli totiž zapojeni i lidé z Lověšic...

V průběhu dvaceti let, co se zabývám pogromem, který se udál na karpatských Němcích nedaleko Přerova, jsem z přímých účastníků hovořil pouze s panem Molnárem. Nesmírně cenné jsou výpovědi svědků z roku 1947, z kterých jsem převážně čerpal. Ty se nacházejí v soudním spise Františka Vaculíka v Okresním státním archivu v Přerově-

Henčlově. Ten se jako jediný aktivně zúčastnil tohoto vraždění. Ostatní, převážně lověšičtí občané, byli donuceni vykopat hrob a odvézt šatstvo na dvůr místního národního výboru. Kdyby neuposlechli, hrozilo jim zastřelení. Jsem hluboce přesvědčen, že to nebyla jenom záležitost této obce na Přerovsku, ale celonárodní problém.

Vím, že jste v souvislosti s bádáním o tragédii dostal mnoho anonymů. To lidem tolik vadí, že jste otevřel dávné tabu?

Pokud by zavraždění Němci byli gestapáci, osobně bych tu nenávisť možná chápal. Ale co nechápu, jsou reakce některých lidí v dopisech, že je mnohem lepší o tom nemluvit, udělat za minulostí tlustou čáru. Jak je možné, že jsme dokázali vykrádat vagony s odjíždějícími transporty Němců? Nerozumím tomu a pořád mě hryže takové to národní svědomí. Právě proto jsme vinni všichni - protože o tom nechceme mluvit. Jenže je to nutné, už vzhledem k naší budoucnosti. Co se stane, když někdo jiný z jiného státu EU rozvíří tehdejší události? Bude to rozhodně mnohem nepřijemnější, než když je teď sami veřejně přiznáme. Mějme tu odvahu.

"Přes Švédské šance jsem se nechtěl proslavit, ale ukázat, že v každém národě jsou dobří a špatní lidé."

Autor: Roman Helcl

Jisté smrti u Švédských šancí unikl. Domů se dostal až další rok...

Když se sedmiletý Pavol Molnár vracel 18. června 1945 společně s rodiči, dědečkem a tetou z nucené evakuace vlakem zpět na Slovensko, nemohl vědět, že většinu svých příbuzných vidí naposledy. Zatímco jeho nejbližší v lesíku u Švédských šancí povraždili českoslovenští vojáci, jemu i jeho mamince se masaku jen zázrakem podařilo uniknout.

„Někdy v roce 1944 jsme se museli evakuovat z domova na Slovensku. Úřady nás tak tehdy chtěly zachránit před případnou pomstou postupujících ruských vojáků. Z obce Dobšiná, kde jsme do té doby žili, nás proto poslali do Čech. Po skončení války jsme se vydali zpět domů,“ popisuje dnes dvaasedmdesátiletý muž. Když jejich vlak zastavil v Přerově, jen pár hodin cesty od domova, narazil tam na vojenský transport, ve kterém jeli i příslušníci 17. pěšího pluku z Petržalky.

„Nějakou dobu se nic nedělo a pak za námi přišli slovenští vojáci do vagonu a řekli, že potřebují s něčím pomoci. Bylo divné, že na manuální práci neženou jen

muže, ale také ženy, děti a nemluvnata,“ říká muž, který pak s více než 250 spolucestujícími vyrazil směrem na Lověšice. „U Horní Moštěnice se mi chtělo na záchod. Jeden z vojáků mamince dovolil, aby se mnou sešla z cesty,“ popisuje. Matka, která cítila nebezpečí se pak se synem proplížila dolinami a společně utekli až do Hulína. „Tam jsme pak nasedli na vlak do Vídně,“ vzpomíná muž, který se do rodné Dobšíně na Slovensku dostal až následující rok 1946. „Z Vídně jsme totiž zamířili pěšky do Miškovce v severním Maďarsku a teprve odtud jsme pěšky pokračovali domů,“ vzpomíná.

O tom, že tátu, dědečka i tetu vojáci zastřelili, se dozvěděl až o mnoho let později. „Pamatuji si ještě, že po příjezdu do Dobšíně jsme našli náš dům rozkradený. Jen nábytek se nám podařilo získat zpět, měli jsme jej podepsaný.“

Zrůdou se může stát každý, když si nedá pozor

V dějinách každého národa existují události, které jeho lidé nikdy nepřijmou za své. Mezi ně patří i chování Čechů k Němcům těsně po druhé světové válce. Dlouho se o něm nesmělo mluvit a i po sametové revoluci zůstává tabu.

Samozřejmě lze namítnout, že málokterý národ se na Češích provinil jako Němci. Stačí si připomenout fašistické barbarství v nedalekém Javoříčku. Jenže pak přišlo osvobození a vše se obrátilo.

U Přerova došlo k dalšímu podobnému hrůznému činu, jen role původců a obětí se vyměnily. Zatímco třeba v Lidicích fašisté popravili 229 lidí, u Přerova českoslovenští vojáci toto množství překonali o 36 obětí.

Když jsem během přípravy článků o masakru na Švédských šancích četl dobové spisy, uvědomil jsem si, že mnoho našich představ o minulosti je mylných. U husitské revoluce to torápí už jen pár desítek lidí, ale události z roku 1945 zajmají pořád ještě tisíce Čechů i Němců.

I proto musíme neustále vyprávět příběhy o temné minulosti - kdykoliv se totiž může stát naší přítomností.

Tyto příběhy nejsou nikdy jen o komunismu či fašismu, ale i o totalitní ideologii či psychóze, která ovládá životy a zejména mozky lidí.

Takže „poučení z historie“ nemůže znít: nacisté nebo komunisté jsou zrůdy, ale spíš: pozor, zrůdou se můžeš stát i ty, pokud si nedáš pozor...

Roman Helcl

Povešť o Samuelovi ...

Na večerných posiedkach, ľud si tak povára,
že raz jeden zbojník bol, ako divá riava.

Zúril krajom, zbojnčil, vraj bol diabol samý!
Rodákom bol z Dobšinej Samuelom zvaný.

Privábil on ku sebe Poliakov i Hroncov
a tiež z nášho okolia na zboj zdatných borcov.

V Hanyseji rokľa je, kol nej pyšné skaly,
cesty žiadnej nieto k nej, len chodníček malý.

V nej zbojnická družina našla si vždy skrýšu,
keď po zboji hľadala odpočinku ríšu.

Miesto „jatkou“ zvané tam a vôkol hustý les.
Zabíjal tam statok, mávali často ples.

Boli že to hostiny: opekané voly
a všeličo chutného zapláno stoly.

Pirohy a pampúšky, lokše masné hrianky,
driečne ženy schystali pre zbojnícke stánky.

Vedľa sudy s pálenkou stáli pri ohnisku,
bral z nich kto chcel, za hmček a či plnú misku.

Jedli, pili, tančili, vyčkali deň skorý,
ich veselé zábavy kryli čierne hory.

Čo získali na zboji sám Samuel skrýval,
nedožičil druhému o poklade sníval.

V chodbách blízkej jaskyne, v jeho tajnom sklade,
stáli zlatom plnené sudy v dlhom rade.

Striebro, šperky, granáty, drahokami krásne,
na kľúč skryli zavreté nezrú slnko jasné.

O jaskyni nik neznal, ani jeho blízky.
Často ho však trápilo, načo toľké zisky!

Akože ich užij má niekde v ríši ticha,
keď svedomie – čierňava, ho vždy páli, pichá.

Aj zboj by už rád nechal a vrátil sa domov,
keby mohol voľne žiť a ísť cestou novou.

Šibenica naň čaká, za hriechy odplata,
nepomôžu mu nič v tom, jeho hrudy zlata.

Za smrť smrťou platí sa, taký zákon v kraji.
Nemal zabiť priateľa, keď do tanca hrali.

A potom ujst pred súdom a dať sa do zboja.
Pre takýchto hriešnikov šibenice stoja.

S rokmi aj strach pribudol o vzácne poklady,
nedôvera vzrastá voči druhom za mladi.

Povedal si nik po mne nezdedí bohatstvo,
načo by aj, veď by s ním dával kliatbu, rabstvo.

Dvoh zbojníkov do Spiša poslal po murára,
zaviazal mu oči, vraj nech nepotára.

Kde bol a čo urobil. A poklady skryli,
by ich nikto nenašiel, všetky stopy zmyli.

Po niekoľkých dňoch murár slepý stál pri ceste,
nevediac, kam pobrať sa, bdel na jednom mieste.

S dukátmi batôžtek držal v ruke chladnej,
v druhej chlieb so slaninou plat to zmluvy zradnej.

Povozníci našli ho, keď šli tade domov.
Rozpovedal všetko im, koľko múk a bôľov

prežil u týchto diablov v neznámej mu stráni,
jamky miesto očí mal, všade samé rany.

Zázrakom im ušiel len, keď sa pohádali,
bo Samuel nedelil, to čo nazbýjali.

V tom, keď toto rozprával strašne zadunelo.
Zem střípla a všetko sa strachom na nej chvelo.

To tam v diali zhrmelo, kde zbojníci žili,
iste ich zem prehltla, keď sa v hádky bili.

Ej, veruže boli tam pre chamtivosť hádky
a keď vodca tvrdý bol, necúvli už spiatky.

Rozhodli sa na mieste zničiť Samuela,
on však v hneve velikom rýchlo ako strela
vybral pištoľ z opasku a tresk v sudy s prachom.
A stalo sa, čo mnohým neuniklo zrakom.

Výbuch všetko roztrhal, jaskyňu i bralá
a čo živé dookola prepadlina vzala.

V nej zbojníci smutný skon spolu s vodcom mali,
nazbýjané poklady so sebou si vzali.

Dnes na tomto mieste je prepadlina Duča.

Lesy kol nej jak predtým snívajú a hučia
a priehľbení nešťastný ľud náš zhora – zdola,
na pamäť tých zbojníkov „Samelová“ volá.

Svetové stretnutie Dobšínčanov

Účastníci navštívili i Dobšinskú ľadovú jaskyňu...

Naozaj prekrásnym a dojímavým podujatím ožila naša obec v májovú sobotu dňa 22.5.2010. Už od rána prichádzali autami a autobusmi bývalí Dobšínčania, aby si obnovili svoje spomienky na Dobšinskú ľadovú jaskyňu. Dobrá nálada a veselosť, ktorá tu panovala po ich príchode bola znásobovaná zvukom roľníčiek, ktoré sa šírili od konských záprahov, ktoré pomohli starším dostať sa ku vchodu do Dobšinskej ľadovej jaskyne.

Po odbornom výklade a návšteve jaskyne, veľmi dobre padli halušky pripravované v miestnej reštaurácii. Odchodom všetkých účastníkov naša obec znovu zmlkla, ale prajeme si, aby takýchto radostných podujatí bolo čo najviac a veríme, že celkovou rekonštrukciou vstupu do Dobšinskej ľadovej jaskyne, cesty a sociálnych zariadení zvýši sa aj jej návštevnosť, čo by potešilo nielen nás, ale hlavne domácich podnikateľov.

Tešíme sa na dobrú a úspešnú letnú sezónu!

E.O.

www.stratena.net

Vydavateľ - Obecný úrad obce Stratena • šéfredaktorka: Erika Oravcová • telefón 0 587 981 114 • e-mail: erikaoravcova@zoznam.sk, stratena@stratena.net • www.stratena.net • Sazba, grafika, tlač: Jaroslav Lipták a JSD